

Kerényi Mari

A szabad művészet

A Zöld Kakas Líceum majd harminc éve létrejött, s azóta is folyamatosan innovatív megoldásokat kereső és kipróbáló alternatív iskola. Korábban az általunk kidolgozott, minisztériumi engedéllyel bíró alternatív kerettanterv szerint működtünk, jelenleg a szintén magunk által kért és hatóságilag engedélyezett egyedi megoldásokról szóló engedély alapján tevékenykedünk (web1). Az első húsz évben a líceum csak középiskolaként működött, most már általános iskolásokat is fogad. Sokat változott ez alatt az idő alatt, de ami változatlan: az első pillanattól kezdve a személyközpontúság mellett tettük le a voksunkat és az ezt támogató projektszerű oktatásszervezésre is már évtizede rátaláltunk. Akit érdekelnek a részletek, a ZK történetét, az ott folyó munkáról szélesebb képet is kaphatnak a *ZK mint Zöld Kakas* című könyvben.

Nem vagyunk sokan, a háromszáz főt sose érte el a diákjaink létszáma, ugyanakkor viszonylag sok és sokféle professzióval rendelkező a munkatársi kör. Van köztünk a szakos tanárokon, tanítón kívül több művésztanár, gyógypedagógus, szociálpedagógus, szociális munkás, mentálhigiénikus, pszichológus és további, mindenféle speciális képzettséggel rendelkező kolléga. Nagyjából négy gyerek/munkatárs az arány. Érdekes finomítani ezt a kijelentést, mivel munkatársaink különböző intenzitással vesznek részt mindennapjainkban, nem mindenki tölti itt idejének zömét. És hát a gyerekekkel való munka is nagyon eltérő intenzitású. Szélsőséges esetben az „egyszemélyes” gyerek mellett mindig van valaki, aki segít áthidalni az esetleg előforduló nehézségeket. És természetesen vannak kisebb-nagyobb létszámba szervezett csoportjaink is.

Forrás: A szerző archívuma

Az írásom velejét kitevő monológ egy úgynevezett Icsoport vezetőjétől való. A csoportjában folyó munkáját foglalja össze. Azért idézem szinte szó szerint, mert úgy érzem, több tanulsággal is szolgálhat. Először is érdekes lehet egy alternatív iskola egyik munkatársának napi munkájába belelátni. Nekünk, pedagógusoknak izgalmas, hogyan is csinálják mások ugyanazt. Talán akad benne olyan mozzanat, amit akár át is vehet, ki is próbálhat egy inspirációt kereső

kolléga. Azonban a legfontosabbnak egy karakteres tanári attitűd, értékrend felmutatását tartom.

Hogy érthető legyen az idézett szöveg, némi magyarázatot érdemes hozzáfűzni. A bevezetőben már megfogalmazott személyközpontúság egyik megjelenési formája a speciális csoportképzés. Az Icsoport egy olyan tanulócsoport, mely egy pedagógus, a csoportvezető köré szerveződik. A csoportvezető az, akinek a koncepciója alapján jön létre, alakul ki egy csoport profilja: hány diákot fogad, milyen módszertani, oktatásszervezési eljárásokat preferál; a csoporttal dolgozó többi munkatársat is ő hívja be.

Kutatásaink egyik fontos eleme, hogy diákjaink szülőivel és kollégáinkkal interjút készítünk, s az így született szövegeket különböző szempontok alapján, különböző eszközökkel dolgozzuk fel. Ezek a részletek a kollégákkal készített interjúkból valók. Szemléltetésként álljon itt egy, még csak ábrándként megjelenő csoport még csak homályos víziója a leendő – azóta valóban azzá váló – csoportvezető gondolatában: „..... *hogyan milyen lehetne... ha nekem lenne csoportom, az milyen lenne? ... Különböző képességűek. De úgy, hogy nyilván évfolyamban is... amit nagyon fontosnak tartanék, az ez az attitűd: a nyitottság, az alkalmazkodó képesség, az öröm. Tehát egy ilyen mosoly-csoportot szeretnék én, ahol lehet dolgokra mosolyogni... szeretnék élesztő lenni, amitől ez a sok kis kovász gyorsan kenyér lesz.*”

A fenti idézetből kitűnik, hogy egy Icsoport nem feltétlenül azonos korú és azonos évfolyamra járó diákoknak adja meg a hovatartozás (identifikáció) élményét. A ZK-ban ráadásul mindenkinek egyéni tanulási útja van, tehát egy adott évfolyamon a Nat-nak megfelelő tantárgyi struktúrába sorolt tartalmakat különböző tempóban sajátíthatja el egy diák (web1). Tehát ha valaki megkérdezi egy ZK-s diákot arról, hogy hányadikos, erre az egyszerű érdeklődésre az adekvát válasz: *az attól függ, miből...* Ennek a dolognak a nyomon követése és dokumentálása külön tanügyigazgatási szakcikk témája lehetne – és most nem erről szeretnék beszélni.

Inkább a projektjeinkről egy keveset. Ez a fogalom a pedagógiában nagyon sok értelmezésben szerepel (web2). Előremutató, hogy a választható érettségi tárgyak között is találhatunk olyat, mely adott téma feldolgozását egy projekt keretében teszi lehetővé, maga az érettségi vizsga pedig ennek a munkának a prezentációja, egy komoly projektvédelem (web3).

A ZK oktatásszervezése alapvetően projektekre épül. A mi projektjeink nem feltétlenül záródnak valamiféle kézzel fogható produktummal, viszont a vége mindig valamiféle tantárgyhoz is köthető értékelés. A lényeg, hogy soha nem maradnak egyetlen tantárgy keretei között, pláne nem évfolyamhoz rendelt tudástartalomnál. Egy projekt szerveződhet diákjaink érdeklődése mentén, de persze tanári kezdeményezésre is. Mondanom sem kell, hogy ez utóbbinál a kolléga érdeklődésén kívül a szükséges tananyag közvetítése is fontos szempont. Az ideális, amikor ez találkozik a diákjaink lelkes kíváncsiságával. Így jött létre például a „Zsarnokképző” című, igen népszerű projekt, amelynek keretében a gyerekek komolyan tanulmányozták, hogyan is lehetséges, hogy időről időre megjelenik egy-egy zsarnok egyeduralkodó, akinek hatására katasztrofális történelmi események veszik kezdetüket. Miért van az, hogy mindenféle kultúrában ott vannak ők, és az emberiség mintha mit sem tanulna az évszázados tapasztalatokból.

E hosszas bevezetés után következzen végre a beígért monológ, egy középiskolás csoport vezetőjének szavai:

„Ezek nagyon helyes népek. Sosem fektettem külön energiát abba, hogy közösséggé formálódjanak, mégis az lett belőlük. Ha valaki nehezen kel, rácsörögnek, hogy hahó, kezdődik a sulis. Ha valaki késésben van, jelzi a többieknek, így aztán óra előtt többen is szólnak az érdekében, hogy mindjárt itt lesz, nem hiányzó... Egyikük nyelvet tanulni egy hónapra kimehetett Amerikába, az ő repülőútját előben kísérelhettük végig valamilyen online program segítségével. Mert lám, van, akinek ez lehetőség, másnak meg az is gond, ha át kellene ülnie egy másik asztalhoz. A gyerekek ahány, annyiféle. Nem mindenki egyszerre került be, s akik leérettségiztek, persze elhagyták a sulit.

A hozzám tartozók a ZK kislétszámú csapata. Elég kacifántos gyerekek valamennyi, mindegyikük külön, személyes figyelmet igényel. Például ugyan mind ott vagyunk az online térben, de van, akivel WatsApp-on tartom a kapcsolatot, mert nem hajlandó a Face-t használni, mással Instagramon. A Tik-Tokot ők tanították meg nekem, egész jó. Azért van egy közös Face-csoportunk, sok anyagot, információt töltünk fel oda. Nekünk nem okozott semmi nehézséget a covid miatt hirtelen bevezetett online oktatásra való átállás.

Csináltam külön Facebook-csoportot a szülőknek is, ahová a számukra fontos közérdekű információkat rakom ki, de az a tapasztalatom, hogy ha valamit szeretnének, inkább felhívunk. A gyerekekkel nagyon sok időt töltök. Mivel az egész iskola a projektoktatásra épül, erre van engedélyünk, olyan projekteket találok ki, melyek több tárgy tartalmait ötvözik. Ez nagyon nagy munka, sok készülést igényel. Amikor megtervezek egy projektet, figyelembe kell vennem a diákok pillanatnyi tanulmányi helyzetét: ki milyen tantárgyból hol is áll. Ez azért nehéz, mert a csoport tagjainak tanulmányi útja eltérő, nem ugyanazt az évfolyamot végzik. Ráadásul mindenki egyéni tanulási úton halad, tehát tantárgyanként más-más évfolyamon állhat. Az az igazság, hogy ezzel olyan sokat kell foglalkoznom egyébként is, hogy a fejemben van kinek-kinek a tanulási terve.

A projektet úgy kell összeraknom, hogy mindenki a neki szükséges tudástartalomhoz jusson általa. A projekt maga egy összefüggő tematikus rendszert alkot. Mikor belekezdünk, mindig tisztázzuk, milyen tantárgyak tartalmait kerülnék majd feldolgozásra, mely évfolyam mely tantárgyából lehet osztályzatot szerezni. Az értékelés mindig a projekt lezárása, tehát a végére kerül. Ennek sok formája lehet, s hogy éppen melyiket választjuk, azt együtt döntjük el. Ilyenkor végigbeszéljük, hogy mi mindenről volt szó, ezek a tartalmak mit is fednek le. Azért szükséges ez, mert megesik, hogy menet közben elkanyarodunk az eredetileg tervezett témától, újabb dolgokkal bővül a projekt attól függően, hogy a gyerekek érdeklődése merre viszi a dolgot. Természetesen ezt lehet, kell, hiszen az az igazán fontos, hogy öbennük hogyan épül fel a világ. És amikor így összefoglaljuk az elmúlt időt, akkor azt is kitaláljuk, hogy hogyan szeretnének osztályzatot szerezni. Megesik, hogy több tesztet is össze kell állítanom, annyira széttartó az igényük. Van, hogy maguk rakják össze a kérdéseket, amiből aztán mindenki megírhatja a témazárót. Esetenként felelni, máskor előadást tartani szeretnének – mikor mit. Az értékelést is egyeztetjük, hogy pontosan tudják, mi mennyi. És mikor a végén megszületik az osztályzat, akkor ezt kinek-kinek megajánlom. Kéri vagy nem, mindenki maga dönti el. Van, aki színötöst szeretne, rosszabbat nem fogad el, s olyan is, akinek az a lényeg, hogy görbüljön.

Ez kétségtelenül elég bonyolult, mert a gyerekekre való személyes figyelem csak az egyik oldal, a másik meg az, hogy legyen átlátásom az egész Nat-ról meg a ráépülő tantervi tartalmakról is. Persze ez azért nem ennyire globális, mert mondjuk egy természettudományos projektbe elvéve kerül bele valami művészet, gyakrabban társadalomtudomány. Elég komplex. Ehhez képest a kísérletezésen kívül viszonylag kevés szemléltetést használok. Ha valamit meg akarok mutatni, nemigen vacakolok projektorral, vegyék elő a kutyájukat, megmondom, mit keressenek,

mit nézzenek meg. Ez persze nem olyan szép, mint egy nagy kép, de előnye, hogy mindenki tovább tud szörfözni a maga érdeklődése szerint. Ezt aztán meg is osztja a többiekkel, hát a fent emlegetett elkanyarodás könnyen megvalósulhat. Egyébként meg leginkább beszélgetünk. Bedobom a témát, és aztán kezdünk vele valamit. Ez azért igényel jó nagy felkészülést, mert a furcsa kérdéseikre is válaszolni kell. Egyszer-egyszer elmegy, hogy nem tudom és keressük meg együtt a választ, de rendszert nem lehet belőle csinálni, mert oda a hitelem.

Az utolsó töri fókuszú projektünk a Mentek, mendegéltek címet viselte. Ez az emberek mozgásáról, vándorlásáról szólt őskortól napjainkig. Hogyan terjedt el a homo sapiens a bolygón? Mi volt a népvándorlás, melynek keretében mi magunk is megérkeztünk a Kárpát-medencébe? Mi is az az „élettér”, melyre hivatkozva Hitler igyekezett egész Európát átszabni? Mi a migráció és mi a menekült-kérdés lényege? Mindez hogyan függ össze a demográfiai, gazdasági és természeti jelenségek sokaságával? Ideológiák, vallások, kultúrák harca, hódítás vagy menekülés egy jobb élet reményében? Klímaváltozás, környezetszennyezés, víz-kérdés, fosszilis tüzelőanyagok kérdése, felhasználható javak eloszlása, fajok kihalása, természetvédelem, stb. ... Csak néhány a sok előkerült kérdés közül. Egészen biztos, hogy nem tudnám még egyszer ugyanazt megcsinálni, hiszen mindenki és minden változik. Egyszerőleglegközelebb hasonló tartalmak átadásához más projektet kell majd kitalálnom...”

Forrás: A szerző archívuma

Valóban nehéz kenyér ez. Egy ennél több, másféle kötöttségek között dolgozó pedagógus számára lehet-e a fenti monológ alapján valamiféle „jó gyakorlatot” leszűrni? Inkább „csak” alapelveket:

- Az eredményes pedagógia a gyerekekkel kialakított bizalomteli kapcsolaton alapulhat. Ez idő- és energiaigényes befektetés.
- Egy izgalmas, jó tanórát nem a technikai eszközök, hanem a pedagógus tehet azzá. A beszélgetés, egymás meghallgatása pótolhatatlan.
- Jobb az adott és előírt tananyagtól elkanyarodva, annak kapcsán valami emlékezettest összehozni, mint érdektelenségbe sűppedni.
- Az osztályozás nem a diák számonkérése, hanem megbizonyosodás arról, mennyit sikerült a tanulásban együtt haladni. A tudás a fontos, nem az osztályzat.

Ezek evidenciák. Minden kolléga pontosan tudja, ugyanakkor lehet, hogy szorító körülményeik, az ezerféle kötöttség eltakarja ezeket az egyszerű igazságokat. Azt is tudjuk, akár alternatív megoldásokkal dolgozó pedagógus, akár a közoktatás hagyományos szervezetében tevékenykedik: a pedagógus alkotó értelmiségi. Éppúgy, ahogy az író, a színész, tudományos kutató is az. Számára nincs megállás, sosem érzi, hogy eleget tud. Ugyanakkor számos mesterségbeli fogás ismerete mellett az adott pillanat varázsában született kreatív ötlet által elevenedik meg alkotása: a diákban megszülető tudás.

A fenti, hosszan idézett monológ lehet, hogy csak ennyit mond: a pedagógia szabad művészet. Jó, ha fejben tartjuk.

Forrás: A szerző archívuma

Felhasznált irodalom:

Kerényi Mari (2019): *ZK mint Zöld Kakas*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, ISBN: 9789634144052

web1: <https://admin.zoldkakas.hu/wp-content/uploads/2022/09/Iskola-egyedi-megoldasok.pdf> (Letöltés ideje: 2024.08.03.)

web2: Az iskola pedagógiai programja: url: https://admin.zoldkakas.hu/wp-content/uploads/2022/09/PP_ZKL_2023_3_alairt.pdf (Letöltés ideje: 2024.08.03.)

web3:

Url: <https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/ofipast/2009/05/11-17.pdf>

Url: <http://www.jgypk.hu/mento>

[rhalo/tananyag/Pedagogus_mestersgV2/94_projektpedaggia.html](http://www.jgypk.hu/mento)

Url: <https://skoll.hu/projektpedagogia/> (Letöltés ideje: 2024.08.03.)

Web4: url: https://www.oktatas.hu/koznevelas/erettsegi/kozismereti_vizsgatargyak_2024tol (Letöltés ideje: 2024.08.03.)